

Historie změn ve statistice

Události na přelomu 90. let minulého století měly za následek přechod na jiný způsob obchodování a strukturu obchodních podniků. Tomu bylo nutné zcela **přizpůsobit metodologii statistických zjišťování.**

Rovněž bylo třeba přijmout mezinárodně platné standardy v oblasti klasifikací a po vstupu do Evropské unie se přizpůsobit unijním nařízením. Rychlost změn v oblasti obchodu však způsobila, že nebylo možné se jim průběžně přizpůsobovat a statisticky je podchytit, takže za roky 1990–1994 data prakticky chybějí.

Před rokem 1990 obchod kopíroval zdeformované ekonomické vztahy. Velkoobchod se omezoval pouze na zásobování maloobchodu. Obchod se zahraničím byl považován za samostatné odvětví. A velkoobchodní prodej mezi podniky byl ztotožňován s pouhým materiálně-technickým zásobováním. Tomu odpovídala i situace ve statistice. Statistika se navíc soustředovala na zjišťování ukazatelů plnění plánu a měla možnost prošetřit celý základní soubor, který tvořily státní a družstevní podniky, pod něž pa-

trčila většina prodejen v republice, soukromý sektor neexistoval.

Nástup tržní ekonomiky a liberalizace vztahů v ekonomice znamenaly významný impuls také pro rozvoj odvětví obchodu. S rozpadem podniků a restrukturalizací ekonomiky souvisel vznik řady nových ekonomických subjektů, které začaly samostatně fungovat a poskytovat služby v oblasti obchodu na komerční bázi.

Ztráta kontinuity

Na počátku 90. let dramaticky vzrostl počet podnikatelských subjektů, a to zejména v obchodě. Liberální přístup k podnikání i evidenci procesu privatizace způsobil ztrátu informací o aktuálním stavu jak počtu subjektů, tak i o ekonomických ukazatelích. Snaha o navázání legislativy o živnostech na

předválečné období vedla k tomu, že nebyla důsledně respektována návaznost na mezinárodní klasifikaci odvětvových činností. Tím byly již v počátcích zaneseny do registru ekonomických subjektů nesprávné identifikace, s nimiž se Český statistický úřad potýká dodnes.

Nová zjišťování

S obrovským nárůstem počtu statistických jednotek nebylo již dále možné provádět statistická šetření za celý soubor jednotek, a proto bylo nutné přistoupit k metodám výběrových zjišťování. Šetření byla nejprve prováděna pouze u větších podniků, data o výkonech fyzických osob nezapsaných do obchodního rejstříku téměř neexistovala. To sice platilo o všech statistikách, avšak pro oblast obchodu to mělo za následek značnou ztrátu informací, protože tyto subjekty již měly poměrně velkou váhu.

Pomoc zahraničí

Otevření hranic a poměrně velká ochota některých evropských zemí k předávání vlastních zkušeností umožnily zkoumat praktické možnosti zjišťování v jiných zemích s podobnou strukturou obchodních podniků. Zatímco však jiné země navazovaly na mnohaleté tradice, v České republice bylo nutné přistoupit na velké změny jak ve způsobech zjišťování, tak dopočtech. V průběhu těchto let se začala rodit periodická zjišťování, a to buď pro všechna produkční odvětví

společně, nebo v případě měsíčního zjišťování pro všechna odvětví služeb. Tato šetření existují, sice ve změněných podobách a s určitou změnou dopočtů, dodnes.

Kromě periodických zjišťování, jejichž objektem zájmu je podnik jako celek (přičemž obchodním podnikem se rozumí takový, kde obchodní činnost převažuje, ale nemusí být jediná), však vyvstala časem potřeba podrobnějšího zmapování maloobchodní prodejní sítě.

První cenzus

V roce 1999 se uskutečnil první cenzus maloobchodní sítě. Český statistický úřad zajišťoval metodickou stránku, specializovaná firma zajistila praktické provedení prostřednictvím svých tazatelů v terénu. Předpokládala se existence 70 tisíc provozoven. Nakonec bylo terénním zjišťováním nalezeno 111 tisíc provozoven. Výsledky byly prezentovány v Analýze stavu maloobchodní sítě na území ČR. Plánovalo se, že cenzus maloobchodní sítě bude prováděn zhruba každých deset let. Bohužel vzhledem k obrovské náročnosti jak kapacitní, ale zejména finanční a na druhé straně nutnosti úspor v posledních letech, nebyl cenzus zatím znovu realizován.

Nástup tržní ekonomiky a liberalizace vztahů v ekonomice znamenaly významný impuls také pro rozvoj odvětví obchodu.

Marcela Mašátová
oddělení statistiky obchodu,
pohostinství a ubytování